

Prof. Dr. Nüvit GEREK

Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Son Değişikliklerden Sonra Genel Sağlık Sigortasının Kişiler Bakımından Kapsamı

GİRİŞ

Ülkemizde genel sağlık sigortası uygulamasına geçilirken başlangıçta ayrı ve bağımsız bir kanun düşünülmüş, ancak sonradan 5510 sayılı Kanun içerisinde düzenleme yapılmıştır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu bilindiği gibi daha önce 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı kapsamında sosyal güvenlik hakları düzenlenen devlet memurlarını, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamındaki işçileri, 1479 ve 2929 sayılı Kanunlar kapsamında bulunan bağımsız çalışanları tek bir kanun altında toplamıştır. Bunun yarattığı güçlükler dışında ülkemiz için yepyeni bir uygulama olan genel sağlık sigortası ile ilgili maddelerde de çeşitli kanunlarla değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler çoğunlukla genel sağlık sigortasının kapsamını genişleten değişikliklerdir¹.

Kısa bir değerlendirme yapmak gerekirse önce işçiler, memurlar ve bağımsız çalışanlar ana gruplar olarak ele alınmıştır. Daha sonra

isteğe bağlı sigortalılar, emekliler sıralanmıştır. Bunları özel durumları nedeniyle sağlık yardımı sağlanması gereken kişi ve gruplar izlemektedir. Bunlar yoksullar, muhtaçlar, savaş kahramanları, şampiyon sporcular gibi gruplardır. En son olarak da değinilen bağlantıların hiç birisine girmeyen, Türkiye'de yaşayan ancak başka bir ülkenin sosyal güvenlik hizmetleri kapsamında sağlık yardımlarından yararlanamayanlar genel sağlık sigortalısı sayılmışlardır².

1- GENEL SAĞLIK SİGORTASINDAN YARARLANACAK OLANLAR

Genel sağlık sigortasından yararlanacak olanlar 5510 sayılı Kanunun genel sağlık sigortalısı olarak kabul ettiği kimselerle bunların bakmakla yükümlü oldukları kişilerdir.

1- Genel Sağlık Sigortalıları

5510 sayılı Kanunun 60. maddesinde genel sağlık sigortası kapsamına giren kişiler sayıl-

Türkiye’de ikamet ediyor olmanın genel sağlık sigortasından yararlanmanın temel koşulu olduğu söylenebilir.

mıştır. Türkiye’de ikamet ediyor olmanın genel sağlık sigortasından yararlanmanın temel koşulu olduğu söylenebilir. Genel sağlık sigortalıları önce 5754 sayılı Kanunla belirlenmiş daha sonra 5997, 6009, 6111 ve 6191 sayılı Kanunlarla bazı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Özellikle 6111 ve 6191 sayılı Kanunlarla genel sağlık sigortalılarının kapsamı daha da genişlemiştir. Genel sağlık sigortalıları şu şekilde sıralanabilirler:

- İş sözleşmesi ile çalışanlar (hizmet akdi ile çalışanlar) (md.4/ I, a).
- Köy ve mahalle muhtarları ve bağımsız çalışanlar (md.4/ I, b). (Bunlar eski Bağ-Kur sigortalıları olmaktadır. Ticari kazanç ve serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar, gelir vergisinden muaf olarak esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı olanlar, anonim şirketlerin kurucu ve yönetici ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları ile diğer ticari şirketlerin ve donatma şirketlerinin tüm ortakları, tarım kesiminde kendi nam ve hesabına çalışanlar).
- İsteğe bağlı sigortalılar (md.50).
- Kamu idarelerinde kadrolu çalışanlar, sözleşmeli çalışanlar, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu uyarınca açıktan vekil atananlar (md.4/ I, c. 1. 2). (Bunlar önceden 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu kapsamındaki kişiler olmaktadır).
- İşçi sendikalarının ve konfederasyonlarının ve bunların şubelerinin başkanları ve yönetim kurulu üyeleri.
- Bir veya daha fazla işveren tarafından çalıştırılan film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları, müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri güzel sanat kollarında çalışanlar, düşünür ve yazarlar.
- Düşük gelirli vatandaşlar (Harcamaları, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakla-

rı da dikkate alınarak, Kurum tarafından belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak tespit edilecek aile içindeki geliri kişi başına aylık ücretin 1/3’ünden az olanlar düşük gelirli vatandaşlar olarak kabul edilmektedir. Bunların primleri devletçe karşılanacaktır.) (md.60/I, c, 1)³.

- Oturma izni almış yabancı ülke vatandaşlarından başka ülkelerin sosyal güvenlik mevzuatı kapsamında sigortalı olmayanlar (md.60/ I, d).
- 4447 sayılı Kanun hükümleri uyarınca işsizlik sigortasından işsizlik ve kısa çalışma ödeneği alanlar (md.60/ I, e).
- 5510 sayılı Kanuna ve daha önceki sosyal güvenlik kanunlarına göre gelir ve aylık bağlanmış kişiler (md.60/ I, f).
- Başka bir ülkede sağlık sigortasından yararlanma hakkı bulunmayan vatandaşlar (md. 60/ I, g).
- Vatansızlar ve sığınmacılar (md.60/ I, c.2).
- 2022 sayılı Kanun uyarınca 65 yaş aylığı alanlar (md. 60/ I, c.3)⁴.
- 1005 sayılı Kanun uyarınca şeref aylığı bağlananlar (md. 60/ I, c.4)⁵.
- 3292 sayılı Kanun uyarınca vatani hizmet tertibinden vatana hizmet aylığı alanlar (md. 60/ I, c.5)⁶.
- 2330 sayılı Kanun uyarınca nakdi tazminat veya aylık alanlar (md.60/ I, c, 6)⁷.
- 2828 sayılı Kanun uyarınca ücretsiz olarak bakılan, korunan ve rehabilite edilenler (md.60/ I,c,7)⁸.
- 5434 ve 3713 sayılı Kanunlar uyarınca harp malullüğü aylığı veya terör mağduru aylığı alanlar (md. 60/I, c, 8)⁹.
- 442 sayılı Kanun uyarınca çalışan geçici köy korucuları (md.60/ I, c, 9)¹⁰.
- 2913 ve 5574 sayılı Kanunlar uyarınca aylık bağlanan veya devlet sporcusu sayılanlarla bunların aileleri (md. 60/ I, c, 10).
- 4046 sayılı Kanun uyarınca iş kaybı tazminatı alanlar¹¹.

A- Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmeliği Uyarınca Genel Sağlık Sigortası Kapsamına Alınanlar

- Kamu idaresine ait işyerlerinde çalıştırılan

sigortalılardan iş sözleşmesi askıda kalanlar, sözleşmeleri askıda kaldığı sürece genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.

- Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde iş üstlenen işverenler tarafından yurtdışına götürülen Türk işçileri genel sağlık sigortalısı sayılacaktır.

- Evlenme ödeneği almış olan kız çocuklarından (5510 sayılı Kanun md.37) eşleri tarafından bakmakla yükümlü olunmayanlar ile 2 yıl içinde boşanan kız çocukları gelir ve aylığın kesildiği tarihten itibaren iki yıllık süre doluncaya kadar genel sağlık sigortalısı sayılırlar (md. 60/ I, f. uyarınca).

- Aylıksız izinli sayılan kamu görevlileri bir yılı geçmemek üzere izinli sayıldıkları süre boyunca (md.4/2), görevden uzaklaştırılan, tutuklanan veya gözetimine alınan kamu görevlileri ise bu süre boyunca genel sağlık sigortasından yararlanmaya devam ederler.

B- 6111 Sayılı Kanun Uyarınca Genel Sağlık Sigortası Kapsamına Alınanlar

- 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nda belirtilen aday çırak, çıraklar ve mesleki eğitim gören öğrenciler

Bu durumda olanlar bakmakla yükümlü olunan kişi durumunda değilse ve yeşil kart kapsamında sağlık yardımlarından yararlanmıyorsa genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.¹²

- Meslek liselerinde okumaktayken veya yükseköğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrenciler

Bu durumda olanlar stajları zorunlu olsun olmasın bakmakla yükümlü olunan kişi değilse ve yeşil kart kapsamında sağlık yardımlarından yararlanmıyorsa genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.

- 2547 sayılı Yükseköğrenim Kanunu'nun 46ncı maddesi uyarınca kısmi zamanlı çalıştırılan öğrenciler

Bu statüde kısmi zamanlı çalışan öğrencilerden prime esas aylık kazançları 5510 sayılı Kanunun 82. maddesine göre belirlenen günlük prime esas kazanç alt sınırının otuz katından fazla olmayanlar bakmakla yükümlü olunan kişi durumunda değilse ve yeşil kart kapsa-

Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde iş üstlenen işverenler tarafından yurtdışına götürülen Türk işçileri genel sağlık sigortalısı sayılacaktır.

mında sağlık yardımlarından yararlanmıyorsa genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.

- Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimine katılan kursiyerler

Bu durumda olanlar bakmakla yükümlü olunan kişi durumunda değilse genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.

Ancak 5510 sayılı Kanununun 5/I, e maddesi uyarınca kursa devam ederken yeşil kartı bulunanlar ile bakmakla yükümlü olunan kişi olarak sağlık hizmetlerinden yararlananlar bu durumlarının ortadan kalkması söz konusu olursa genel sağlık sigortası kapsamına alınacaklardır¹³.

- Üniversitelerde yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin bir bölümü

Üniversitelerde yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler, öğrenimleri devam ettiği sürece, Türkiye'de bir yıldan fazla süredir ikamet etme şartı aranmadan ancak genel sağlık sigortası primleri kendileri tarafından ödenmek kaydıyla genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.

Bu durumda olanlardan 1.3.2011 tarihinden önce yükseköğrenim görmeye başlamış olanların ilgili üniversiteler tarafından 1.4.2011 tarihine kadar Sosyal Güvenlik Kurumu'na genel sağlık sigortası bildirimleri yapılmışsa bunlar da 1.3.2011 tarihinden geçerli olmak üzere genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır¹⁴.

Ancak yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler, kamu idareleri, kanunla kurulan kurum ve kuruluşlar, kamu yararına faaliyet gösteren dernekler ile vergi muafiyeti tanıyan vakıflar tarafından tam burs sağlanan ve Yükseköğrenim Kurulu tarafından ayrılan kontenjanlar dahilinde yükseköğrenim gören öğrenciler durumunda iseler, bunlar genel sağlık sigortalısı kapsamına dahil edilmeyeceklerdir.

Bunların sağlık giderleri 2547 Sayılı Kanunun 46ncı ve 47nci maddeleri çerçevesinde üniversitelerin bütçelerine konularak ödeneklerden karşılanacaktır¹⁵.

- **Stajyer avukatlar**

1136 sayılı Avukatlık Kanunu uyarınca, avukatlık stajı yapmakta olanlardan 5510 Sayılı Kanun hükümleri uyarınca genel sağlık sigortalısı olmayanlar, bakmakla yükümlü olunan kişi durumunda olmayanlar ve yeşil kart kapsamında sağlık yardımlarından yararlanmayanlar, staj süresi boyunca genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır. Bunların primleri Türkiye Barolar Birliği tarafından ödenecektir.

Stajyer avukatlar 1.3.2011 tarihinden önce staja başlamışlarsa, Türkiye Barolar Birliği tarafından 1.4.2011 tarihine kadar Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirilmiş olmaları halinde 1.3.2011 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır¹⁶.

- **Tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar**

Kamu idareleri hariç olmak üzere, tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar, 5510 sayılı Kanunun ek 5. maddesi uyarınca genel sağlık sigortalısı sayılmaktadırlar. Bu durumdakiler 5510 sayılı Kanunun 4/I, a maddesi kapsamında sigortalı sayıldıklarından ve kısa vadeli sigorta kollarından sadece iş kazası-meslek hastalığı sigortası, uzun vadeli sigorta kollarından ise malullük-yaşlılık-ölüm sigortaları ile ilişkilendirildiklerinden, ek 5. madde kapsamındaki sigortalılıkları başladığı andan itibaren genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır¹⁷.

- **Ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerlerinde çalışanlar**

Ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerlerinde kısmi süreli iş sözleşmesi ile bir ya da fazla işveren tarafından çalıştırılanlar çalıştıkları kişi veya kişiler yanında, bir ay içerisinde çalışma saatleri süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olanlar, kendileri 30 gün üzerinden genel sağlık sigortası primi öderlerse, genel sağlık sigortası kapsamına alınırlar¹⁸.

- **Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca belir-**

lenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalışanlar

Bu kimseler, 5510 sayılı Kanunun 4/II-b maddesi kapsamında belirtilen, bir veya birden fazla işveren tarafından, film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlardır. Bu grupta yer alanlar da bir veya birkaç işveren tarafından kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalıştırılabilirler. Çalışma saatleri süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olanlar, kendileri 30 gün üzerinden genel sağlık sigortası primi öderlerse, genel sağlık sigortası kapsamına alınırlar.

- **5510 sayılı Kanunun 4/I-b maddesi kapsamındaki sigortalılardan borçlu olanların eş ve çocukları**

Bu kapsamdaki sigortalılar bilindiği gibi köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlardan oluşmaktadır. Bu grupta bulunanlardan 60 günden fazla prim ve prime ilişkin borçları bulunanlar, 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 48. maddesine göre tecil ve taksitlendirme talebinde bulunmamışlarsa, 18 yaşından küçük çocukları dışında, bakmakla yükümlü oldukları kişiler varsa, bu kişilerin talepte bulunmaları durumunda, 5510 Sayılı Kanunun 60/I, g maddesi uyarınca genel sağlık sigortalısı sayılmaları mümkün olabilecektir¹⁹. 18 yaşından küçük çocuklar ise zaten 61. madde hükümleri uyarınca genel sağlık sigortasından yararlanabilmektedirler.

- **Türk Vatandaşlığından çıkanlar**

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 28inci maddesi uyarınca Türk vatandaşlığından çıkarılanlar bir yıldır ülkemizde ikamet etme şartı aranmaksızın 5510 sayılı Kanunun 60/I, d maddesi uyarınca genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.

- **Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerde çalışan Türk vatandaşları**

5510 sayılı Kanunun 5. maddesi birinci fıkrası (g) bendi kapsamında sigortalılıkları devam edenler hariç olmak üzere, yani ülkemiz

Bakmakla yükümlü olunan kişiler kendileri için prim ödenmesi gerekmeyen kişilerdir. Bu kişiler “bağımlı sigortalı” olarak düşünülebilirler.

ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenler tarafından yurtdışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri 4/I, a maddesi uyarınca zaten sigortalı sayılacaklarından bunların dışında kalan Türk işçileri, çalıştıkları ülkede sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip iseler, bunların Türkiye’de ikamet eden, 18 yaşından büyük olan bakmakla yükümlü oldukları kişiler 1.1.2012 tarihine kadar talepte bulunurlarsa bunların genel sağlık sigortası kapsamına alınmaları 5510 sayılı Kanununun 60/I, g maddesi kapsamında mümkün olabilecektir.

C- 6191 sayılı Kanun Uyarınca Genel Sağlık Sigortası Kapsamına Alınanlar

6111 sayılı Kanundan sonra 10.3.2011 tarihli 6191 sayılı “Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu” kabul edilmiştir²⁰. Amaç Türk Silahlı Kuvvetlerinin ihtiyaç duyduğu ve gerekli gördüğü kadrolar için yetişmiş personel ihtiyacının karşılanmasıdır.

6191 sayılı Kanununun 4üncü maddesi uyarınca, sözleşmeli er adayları ile önce ön sözleşme yapılacak ve bunlar askeri eğitime alınacaktır. Askeri eğitimlerini başarılı şekilde tamamlayanlarla, dört yıldan fazla olmamak kaydıyla en az üç yıllık sözleşme yapılacaktır. Daha sonra sözleşmeler yenilebilecek, ancak yenilenen sözleşmeler bir yıldan az üç yıldan fazla olmayacak şekilde en çok, ilgilinin 29 yaşını tamamladığı yılın Aralık ayı sonuna kadar uzatılabilecektir.

İlgililer, kendileriyle ön sözleşme yapıldığı andan itibaren 5510 sayılı Kanun 4/I-c maddesi kapsamında sigortalı sayılacaklardır. Bunun doğal sonucu olarak da genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.

Sözleşmeli erbaş ve erlerden sözleşmesi sona erenlerin genel sağlık sigortalılıkları bir

süre daha devam edecektir.

Sözleşmeli erbaş ve erlerden kendi kusurları olmaksızın idare tarafından sözleşmeleri yenilenmeyenler, sözleşme süresi içinde vefat edenler, bir yıl içinde üç aydan fazla hava değişikimine gönderilenler, bulunduğu kadro kaldırılanlar, bulunduğu kadro sağlık niteliğini kaybettiği için sözleşmeleri sona erenler ile ilgili olarak, bu durumdakilerin hizmet ettikleri süre ne kadarsa, aynı süre kadar bir süre daha genel sağlık sigortalılıkları devam eder²¹. Sözleşme süresi sonunda kendi istekleriyle sözleşmelerini yenilemeyenler ile istihdam edildiği kuvvetinin değiştirilmesi yahut sınıfının kaldırılması nedeniyle, kendi istekleri üzerine sözleşmesi feshedilenlerin, sözleşmeli erbaş ve er olarak hizmet ettikleri sürenin yarısı kadar bir süre daha genel sağlık sigortalılıkları devam eder.

Bu durumda olanların genel sağlık sigortası primleri Milli Savunma Bakanlığı veya İçişleri Bakanlığı tarafından ödenecektir.

Genel sağlık sigortası priminin ödenmeye devam edildiği süre içerisinde 5510 sayılı Kanununun 4 üncü maddesinde belirtilen sigortalılık hallerinden herhangi birisi kapsamında sigortalı olmayı gerektiren bir işte çalışmaya başlayanların, bu çalışmalarını sebebiyle kendileri için genel sağlık sigortası ödenmesi halinde, mükerrer ödeme yapılmaması açısından, Milli Savunma Bakanlığı veya İçişleri Bakanlıkları tarafından ayrıca genel sağlık sigortası primi ödenmeyecektir²².

6191 sayılı Kanununun 10, 11. maddesi uyarınca 5510 sayılı Kanununun 40. ve 49. maddelerinde değişiklik yapılarak sözleşmeli er ve erbaşların fiili hizmet süresi zammı ile itibari hizmet sürelerinden yararlanmaları da sağlanmıştır.

D-665 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Uyarınca Genel Sağlık Sigortası Kapsamına Alınanlar

665 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 5510 sayılı Kanununun ikinci fıkrasına (g) bendi eklenmiş ve “Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen Toplum Yararına Çalışma Programlarından yararlananlar” sigortalı kabul edilmiş dolayısıyla genel sağlık sigortası kapsamına alınmışlardır.

2- Genel Sağlık Sigortalısının Bakmakla Yükümlü Olduğu Kişiler

Genel sağlık sigortalısının sağlık hizmetlerinden ve diğer haklardan genel sağlık sigortalısı ile bakmakla yükümlü oldukları kişilerin yararlandırılacağı 5510 sayılı Kanunun 62/2. maddesinde ifade edilmektedir. Bakmakla yükümlü olunan kişiler kendileri için prim ödemesi gerekmeyen kişilerdir. Bu kişiler "bağımlı sigortalı" olarak düşünülebilirler²³.

Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmeliği'nin 4. ve 7. maddelerinde, bakmakla yükümlü olunan kişilerin hangi koşullar altında kimler oldukları belirtilmiştir. Ancak bu kişilerin kapsamında 6111 sayılı Kanun bazı değişiklikler yapmıştır. Bu kimseler eş, çocuk ile ana ve babadır. Buna göre son durum aşağıdaki gibi açıklanabilir:

Genel sağlık sigortalılarından;

- 5510 sayılı Kanunun (5/b) maddesi kapsamı dışında kalan²⁴,

(Madde kapsamında aday çırak, mesleki eğitim gören öğrenciler, 2547 sayılı Kanun 46. madde uyarınca kısmi süreli sözleşme ile çalışan üniversite öğrencileri bulunmaktadır. Bunlar sadece belli sigorta kolları ile ilişkilendirilen genel sağlık sigortalıdır).

- 5510 sayılı Kanunun 60/I-c-1. maddesi kapsamı dışında kalan,

(Madde kapsamında, harcamaları, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakları da dikkate alınarak, Kurumca belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak tespit edilecek aile içindeki geliri kişi başına aylık tutarı asgari ücretin üçte birinden az olan vatandaşlar bulunmaktadır).

- 5510 sayılı Kanunun 60/I-c-2. maddesi dışında kalan,

(Madde kapsamında vatansız ve sığınmacılar bulunmaktadır).

- 5510 sayılı Kanunun 60/I-c-7. maddesi kapsamı dışında kalan,

(Madde kapsamında 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerine göre korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz yararlananlar bulunmaktadır).

- 5510 sayılı Kanunun 60/VII. maddesi kapsamı dışında kalan,

(Madde kapsamında ülkemizde yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler yer almaktadır).

- 5510 sayılı Kanunun 60/VIII. maddesi kapsamı dışında kalan,

(Madde kapsamında stajyer avukatlar bulunmaktadır).

Genel Sağlık sigortalılarının,

- Sigortalı sayılmayan, isteğe bağlı sigortalı olmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan eşleri

Ayrıca bu genel ve sürekli durum dışında, 5510 sayılı Kanunun 4/I, c maddesi kapsamında sigortalı sayılanlardan (kamu görevlileri), ilgili kanunları gereğince bir yıldan fazla aylıksız izin kullanan eşler de genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayılacaktır. Ancak bu durumun geçici olduğu, aylıksız izin bitiminde ilgilinin kendi sigortalılığı nedeniyle genel sağlık sigortalısı statüsüne geri döneceği unutulmamalıdır.

- Genel sağlık sigortalılarının bakmakla yükümlü oldukları ikinci grup,

18 yaşını, lise ve dengi öğrenim görmesi halinde 20 yaşını, yükseköğrenim görmesi halinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın çalışma gücünü en az %60 oranında yitirdiği Kurum sağlık kurulu tarafından tespit edilen ve evli olmayan çocuklarından oluşmaktadır.

Ana ve babası boşanmış olan çocukların, genel sağlık sigortası kapsamındaki hakları, mahkeme kararı ile velayet hakkı verilmiş olan genel sağlık sigortalısı ana ya da baba üzerinden sağlanır.

Genel sağlık sigortalılarının bakmakla yükümlü oldukları üçüncü grup ise, her türlü kazanç ve irattan elde ettiği geliri asgari ücretin net tutarından daha az olan ve diğer çocuklarından sağlık yardımı alamayan ana ve babalarıdır²⁵.

- Yukarıda değinilen üç temel grup dışında, harp okulları ile fakülte ve yüksek okullarda Türk Silâhlı Kuvvetleri hesabına okuyan veya kendi hesabına okumaktayken askeri öğrenci olanlardan, astsubay meslek yüksekokulları

ve astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitimine tabi tutulan adaylardan sınıf tekrarı yapanlar, Polis Akademisi ile fakülte ve yükseköğretimde Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan veya kendi hesabına okumaktayken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrencilerden sınıf tekrarı yapanlar, genel sağlık sigortası sayılmayacaklardır, ancak bakmakla yükümlü olunan kişi olarak genel sağlık sigortası hizmetlerinden yararlanacaklardır²⁶.

II- GENEL SAĞLIK SİGORTASINDAN YARARLANAMAYACAK OLANLAR

1- Genel Sağlık Sigortalısı Sayılmayanlar

- Askerlik hizmetlerini er ve erbaş olarak yapmakta olanlar ile yedek subay okulu öğrencileri (5510 Sayılı Kanun md.6/I, d).
- Yabancı bir ülkede kurulu herhangi bir kuruluş tarafından ve o kuruluş adına ve hesabına Türkiye'ye bir iş için gönderilen ve yabancı ülkede sosyal sigortaya tabi olduğunu belgeleyenler (5510 sayılı Kanun md.6/I, e).
- Türkiye'de kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan yurtdışında ikamet eden ve o ülkenin sosyal güvenlik mevzuatına tabi olanlar (5510 Sayılı Kanun md. 6/I, e).
- Kamu idarelerinin dış temsilciliklerinde istihdam edilen ve temsilciliğin bulunduğu ülkede sürekli ikâmet iznine sahip olan veya bu devletin de vatandaşı bulunan Türk uyruklu sözleşmeli personelden, bulunduğu ülkenin sosyal güvenlik kurumunda sigortalı olduğunu belgeleyenler (5510 sayılı Kanun md.6/I, 1).
- Kamu idarelerinin dış temsilciliklerinde istihdam edilen sözleşmeli personelin uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri çerçevesinde ve temsilciliğin bulunduğu ülkenin ilgili mevzuatının zorunlu kıldığı hallerde, işverenleri tarafından bulunan ülkede sosyal sigorta kapsamında sigortalı yapılanlar (5510 sayılı Kanun md.6/I, 1).
- Ceza infaz kurumları ile tutuklular bün-

yesinde bulunan hükümlü ve tutuklular (5510 sayılı Kanun md.60/III).

- 5510 sayılı Kanunun 60/ I, d maddesi kapsamında bulunan, mütakabiliyet esasına da dikkate alınmak şartıyla oturma izni almış yabancı ülke vatandaşlarından yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında sigortalı olmayan ve Kanunun 4. maddesi kapsamında sigortalı sayılmayan kişilerden, Türkiye'de bir yıldan kısa süreyle ikamet etmekte olanlar (5510 sayılı Kanun md.60/ III).
- 2147 ve 3201 sayılı Kanunlar uyarınca yurtdışı hizmet borçlanması yaparak aylık bağlananlardan Türkiye'de ikamet etmeyenler (5510 sayılı Kanun md.60/III).
- İsteğe bağlı sigortalı olan yabancı ülke vatandaşlarından Türkiye'de bir yıldan kısa süreyle ikamet etmekte olanlar (Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmeliği md.8/d).

2- Genel Sağlık Sigortalısının Bakmakla Yükümlü Olduğu Kişi Sayılmayanlar

- Okulları tarafından sürekli sağlık yardımı yapılanlar
- Askerlik hizmetlerini er ve erbaş olarak yapmakta olanlar ile yedek subay okulu öğrencileri (Genel sağlık sigortalısı sayılmadıkları gibi bakmakla yükümlü olunan kişi de sayılmamaktadır).
- Ceza İnfaz Kurumları ile tutuklular bünyesinde bulunan hükümlü ve tutuklular (Genel sağlık sigortalısı sayılmadıkları gibi bakmakla yükümlü olunan kişi de sayılmamaktadır²⁷.
- Genel sağlık sigortalısının yabancı uyruklu yakınlarından oturma izni almamış olanlar
- Kendi çalışmaları nedeniyle gelir ve aylık alanlar hariç olmak üzere 5510 sayılı Kanunun 60ıncı maddesinin birinci fıkrası (f) bendi gereğince hak sahibi olarak gelir ve aylık alanların eşleri, çocukları, anneleri ve babaları²⁸.
- Bakmakla yükümlü olunan kişi olarak sağlık yardımlarından yararlanmakta olanların eşleri, çocukları, anneleri ve babaları.
- Harcamaları, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakları da dikkate alınarak, Kurumca belirlenecek test yöntemleri ve veri-

ler kullanılarak tespit edilecek aile içindeki gelir kişi başına düşen aylık asgari ücretin üçte birinden az olan vatandaşların eşleri, çocukları, anneleri ve babaları²⁹.

• Vatansızların ve sığınmacıların eşleri, çocukları, anneleri ve babaları³⁰.

DİPNOTLAR

- 1 Ali GÜZEL/Alı Rıza OKUR/Nurşen CANİKLİOĞLU, Sosyal Güvenlik Hukuku, 5510 sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış 13.B., İstanbul, 2010, s.739 vd.
- 2 Levent AKIN, "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısının Kişiler Açısından Kapsamında Yeni Gelişmeler", Çalışma ve Toplum, 2006/I, S.8., s.33 vd.
- 3 5597 sayılı Kanun uyarınca bu durumdakiler için yeşil kart uygulaması 1.1.2012 tarihine kadar devam edecektir.
- 4 2022 sayılı 65 yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimse-siz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, R.G.10.7.1976 T., No:15642.
- 5 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun, R.G.24.2.1968 T., No:12835.
- 6 3292 sayılı Vatani Hizmet tertibi Aylıklarının Bağlanması Hakkında Kanun, R.G.3.6.1986 T.,No:19126.
- 7 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, R.G.6.11.1980 T., No:17152.
- 8 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, R.G.27.5.1993 T., No:18059.
- 9 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, R.G.17.6.1949 T., No:7235; 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, R.G. 2.4.1991 T., No:20843 (Mükerrer).
- 10 442 sayılı Köy Kanunu, R.G.7.4.1924 T., No:1340.
- 11 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun, R.G.27.11.1994 T., No: 22124.
- 12 5510 sayılı Kanun md.5/b (6111 sayılı Kanun md.24 ile de-ğişik).
- 13 Sosyal Güvenlik Kurumu Genelge No:2011/39.
- 14 Sosyal Güvenlik Kurumu Genelge No:2001/39.
- 15 5510 sayılı Kanun md.60/7 (7. fıkra 1.3.2011 tarihinden ge-çerli olmak üzere 25.2.2011 (Mük.) R.G.tarihli 6111 sayılı Kanunla eklenmiştir).
- 16 Can TUNCAY/ÖMER EKMEKÇİ, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 14.B., İstanbul, 2011, s.430.
- 17 5510 sayılı Kanun Ek md.5.
- 18 6111 sayılı Kanun md.51 ile 5510 sayılı Kanuna eklenen Ek md.6.
- 19 Sosyal Güvenlik Kurumu Genelge No:2011/39.
- 20 R.G.22.3.2011T., No:27882.
- 21 Sosyal Güvenlik Kurumu Genelge No:2011/38.
- 22 Sosyal Güvenlik Kurumu Genelge No:2011/38.

- 23 TUNCAY/EKMEKÇİ, Sosyal Güvenlik..., s.432.
- 24 5510 sayılı Kanun md.5/b (6111 sayılı Kanun ile de-ğişik).
- 25 Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmeliği, md.7/c., md.4/I, e, 3.
- 26 Sosyal Güvenlik Kurumu Genelge No:2011/50.
- 27 5510 sayılı Kanun md. 60/III.
- 28 Sosyal Güvenlik Kurumu Genelge No:2011/50.
- 29 Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmeliği md. 8/II.
- 30 Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmeliği md. 8/II.